

דיחוי בקרבן פסח (צו: צח.)

הרב ישי חריזי

הגמרא בדף צח. מדייקת מהמשנה שבעלי חיים נדחים. המשנה עצמה עוסקת במי שהקדיש לקרבן פסח זכר בן שנתיים או נקבה והדין הוא שירעה עד שיסתאב. רש"י שם בד"ה שמע מינה כותב שגם מהמשנה הקודמת יכולנו לשמוע דין זה. היינו, שבמשנה דף צו כתוב שאם אבד פסחו ושחט אחר תחתיו ונמצא הראשון – הרי הראשון דחוי וירעה עד שיסתאב.

א"כ לשיטת רש"י אין חילוק בין משנה זו למשנה שלפניה, ביחס לדין דיחוי בע"ח.

התוס' בדף צו ד"ה קודם כתבו כי דיחוי שכתוב שם הוא דיחוי טוב, ואילו דיחוי שעל ידי הקדש לא מקרי כ"כ דיחוי. ולכן גם רב יודה שדיחוי כזה נקרא דיחוי. ולקמן נבאר יותר מחלוקת רב וריו"ח בעניין.

הרמב"ם בהל' קרבן פסח פ"ד ה"ו גבי מי שאבד פסחו ומצאו פוסק שיביאו שלמים. ונתחבטו האחרונים כיצד זה פסק הרמב"ם נגד משנה מפורשת דדף צו.

הכס"מ מביא תחילה ליישב שהרמב"ם נקט לשון השני יקרב שלמים לאו בדווקא, ובאמת ס"ל שהשני ירעה עד שיסתאב, אלא שקיצר בלשונו. אמנם אח"כ מביא ליישב שנחלקו רב וריו"ח ביומא סד. האם בעלי חיים נדחים או לא, והרמב"ם פסק כרב (בהל' מעשה הקרבנות טו, ד והל' פסולי המוקדשין ו, א) וממילא העמיד את המשנה אצלנו כריו"ח. כתירוף זה כתבו גם המהר"י קורקוס והלח"מ.

עוד דנו המפרשים, מדוע א"כ פסק הרמב"ם גבי המפריש נקבה וכו' לפסחו שתרעה עד שתסתאב הלא אין בע"ח נדחים והו"ל ללכת לשיטתו. המהר"י קורקוס מבאר שהסיבה שהרמב"ם פסק את דין המשנה בדף צח הוא משום ששם מיירי בדיחוי גמור שכן מיירי בהפריש נקבה וכו' דלעולם לא חזיא. ובזה יודה הרמב"ם שיש דיחוי גם בבע"ח ובדומה לכך כתב גם הלח"מ (ה"ד). אמנם הכס"מ דרך אחרת עימו והוא סובר שאף גבי דין המפריש נקבה לפסחו הרמב"ם הולך לשיטתו שאין בעלי חיים נדחים ולכן כתב שיפלו דמיו לפסח- ולא לשלמים כבמשנה. אך הלח"מ הקשה עליו דדיוקא דגמרא דבעלי חיים נדחים אינו מהא דיפלו דמיו לשלמים או לפסח כי אם מעצם הדין שירעה עד שיסתאב. יש להעיר על דבריו שיש נוסחאות בדבר, שהנה גם התוס' יו"ט על המשניות הללו בפסחים הולך בדרך זו של הכס"מ וס"ל שעיקר הדיוק שבעלי חיים נדחים אינו מדין ירעה עד שיסתאב כי מההמשך שדמיו הולכים לנדבה ומביא שזו הייתה הגי' שלו במשנה (וכן כתוב במסורת הש"ס על הדף). והוא מוכיח זאת מהרמב"ם בפירושו המשנה כאן שהביא את המשנה גבי מי שאבד פסחו ושחט ולא כתב

שאינה כהלכתא ומזה מוכח שהרמב"ם ס"ל ירעה אף למ"ד בעלי חיים נדחים. אמנם התוס' יו"ט מעיר שרש"י והתוס' גרסו במשנה "ויפלו דמיו לשלמים" - וא"כ לשיטתם מוכח שעיקר הדיוק במשנה הוא מעצם הדין שירעה עד שיסתאב.

הראב"ד חולק על הרמב"ם בדין מי שאבד פסחו וס"ל שירעה עד שיסתאב, וזה כשיטת המשנה. אמנם אין להוכיח מכאן מה יפסוק הראב"ד גבי מחלוקת רב וריו"ח, שכן נוכל לומר כהתוס' שאין קשר בין הסוגיות. ובאמת גם בהלכות מעשה הקרבנות וגם בהלכות פסולי המוקדשין הראב"ד אינו חולק על הרמב"ם. ומשמע שמודה שהלכה כרב. (כך גם משמע קצת מהלח"מ שמביא זאת בתור קושיא על הראב"ד מדוע חלק על הרמב"ם וכן משמע מתירוצו - שהראב"ד סובר כהתוס' דף צו דמתני' אתיא גם לרב).

נמצא א"כ שהרמב"ם יסבור שהמשנה בדף צח אינה קשורה עם המשנה בדף צו ודלא כפירוש רש"י. הרמב"ם יוכל להסביר כי הסיבה שהגמרא לא דייקה מהמשנה בדף צו, משום שהיא עוסקת בדיחוי שאינו גמור כ"כ. ורצתה להשמיענו מקרה בו יש דיחוי בבעלי חיים לכו"ע. ועדיין צריך לי עיון לפירוש זה, אמאי נקטה הגמרא באותה לשון ממש, בה נחלקו רב וריו"ח שיש מקום רב לטעות.

לגבי מחלוקת רב וריו"ח ביומא יש לבאר, שהנה הנדון שם הוא בשני שעירי יוה"כ שמת אחד מהם, האם השעיר הנשאר דחוי. הגמרא שם מביאה שם לומד זאת מדין בעלי חיים עם מום עובר שנאמר בהם כי משחתם בהם מום בם - משמע דדוקא כשמום בם לא ירצו, ולומד רב גם לשאר מילי: 'בעל מום עובר לאו אע"ג דלא חזי השתא כי הדר מחזי שפיר דמי הכא נמי לא שנא', וריו"ח אומר מיעוט 'בהם' דדוקא התם אמרינן הכי.

בסוף הסוגיה מביא רבא, שמתניתין כרב וברייתא כריו"ח עיי"ש. וכותבים התוס' שם ד"ה ברייתא לתמוה מדוע לא הביאו ראיה ממשנה גם לר' יוחנן, שהרי בפסחים גבי המפריש נקבה לפסחו הגמרא מדייקת שיש דיחוי בבע"ח. ומתוך התוס', שיש לחלק ששם הוא דיחוי גמור, ולכן לא הביאו כראיה לר' יוחנן. והמהר"י קורקוס והלח"מ מביאים תוס' זה כראיה להסברם ברמב"ם.

עד כאן הצעת השיטות המרכזיות בסוגיה. ומכאן יש לחקור לעצם הסברות הרמב"ם והתוס' – באופן הסברם את שיטת רב.

נראה שיש לעיין בלימוד של רב בשני אופנים; האם הפסוק מלמד רק שבעל חיים יש לו יכולת "להתגבר" על הדיחוי שעשו, דהיינו הדיחוי הוא דיחוי רגיל כמו בכל הדברים אלא שלאחר שבעל חיים מתרפא/נמצא, אזי נעלם הדיחוי. או שמא הפסוק לימד שבעלי החיים

כלל לא היה דיחוי חזק, עצם הדחייה שלהם מעיקרא חלשה וממילא כששבים ונרפאים אזי חוזרים להיות ראויים.

כלומר, החקירה היא האם בעל חיים הוא ה'חזק' או שהדחייה עצמה חלשה.

ובהבנת שיטת רב זו אולי המחלוקת בין הרמב"ם (להסבר הלח"מ והמהרי"ק) והתוס'. שהתוס' למד שהדיחוי חלש וממילא אם יהיה דיחוי בידיים רב יודה. ואילו הרמב"ם למד שבע"ח חזקים, וממילא גם כשיש דיחוי בידיים רב חולק.

וזו מחלוקתם איך להעמיד את המשניות בדף צו ובדף צח. שהתוס' שפירשו שהמשנה בדף צו מתבארת גם לרב, כי רב מודה בדיחוי שבידיים, והרמב"ם יסבור שמבעלי מומין למדנו שבע"ח חזקים וא"כ גם על המשנה דף צו רב חולק, אמנם מסתבר, דדווקא דבר שהוא ראוי מעיקרו שייך לומר עליו שהוא חזק ואינו נדחה, ברם דבר שמעיקרו אינו ראוי ולעולם לא יהיה ראוי- כמקדיש נקבה וכו' בזה אפשר שלא נאמר זאת. ולכן הרמב"ם יאמר שגם רב יודה שיש דיחוי בבע"ח.

כמו כן יתורץ לפי זה קושיית התוס' (ד"ה שמע מינה) מדוע נצרך ריו"ח בקידושין (דף ז) ללמוד את כל הני תלת מילי, מבהמת השותפין שהקדיש חציה (וההקדש לא חל) ואז קנה גם את החצי השני והקדישו עיי"ש. ונראה שלהרמב"ם ר' יוחנן לא יכל ללמוד מהכא שכן כל הלימוד כאן דווקא אליבא דרב, שלשיטתו הסבר הת"ש יהיה **שכיון** שמירי כאן בדיחוי כזה שלעולם גם לא יהיה ראוי אז גם בעלי חיים נדחים, אמנם לריו"ח בעלמא בעלי חיים נדחים גם בלי דיחוי כזה, וממילא לא שייך ללמוד מכאן שבעלי חיים נדחים - דאפשר להסביר כרב.

אמנם גבי בהמת השותפים אע"ג דגם שם הוי דיחוי מעיקרא מ"מ הלא יש לחלק בפשיטות שאין הדיחוי מעיקרא אלא מחמת הבעלות של השני אבל אין זה כמו במקדיש נקבה לפסחו שהיא לעולם לא תהא ראויה לפסח. ומובן כמו כן מדוע חלק הרמב"ם על דין זה של ריו"ח (שכן פסק במעה"ק ט"ו ד' דאין בעלי חיים נדחים) ואילו את דין המקדיש נקבה הביא- ששם הוא דיחוי שלעולם לא יראה.

ואילו תוס' לא יכל להסביר כהרמב"ם, שכן לשיטתו המשנה גבי מי שאבד פסחו היא גם לרב – שכן הדיחוי חלש שאינו בידיים, וכמו כן נצרך להסביר שגם בקידושין הדיחוי הוא חלש שכן נעשה ע"י הקדש.